

KOHTLA-JÄRVE GÜMNAASIUMI KIRJALIKE TÖÖDE VORMISTAMINE

1. KIRJALIKE TÖÖDE NÕUDED

Korrektne kirjalik analüüsi- ja väljendusoskus on oluline gümnaasiumiõpilase oskus. Õpilased koostavad õpingute jooksul mitmeid kirjalikke töid. Käesoleva juhendi eesmärk on selgitada kirjalike tööde liikide erinevusi ning esitada nende vormistamise nõuded Kohtla-Järve Gümnaasiumis (edaspidi KJG). Õpilastööd esitatakse üldjuhul ühes ekseplaris paberkandjal või elektroonselt. Kasutada võib tekstitöötlusprogramme, näiteks Microsoft Word'i. Aineõpetajatel võib olla kirjalikele töödele erinõudeid, mida täpsustab vastav õpetaja õpilastele ise. Oluline on kirjalikes töödes kasutada läbivalt ühtset vormistamise stiili.

1.1 Küljendus

Kirjalikud tööd esitatakse A4 formaadis vertikaalse asetusega (*Portrait*). Tekstitöötlusprogrammis Word tuleb kasutada leheküljesuuruse malli *Moderate*. Kui töö on rohkem kui kaks lehekülge, siis leheküljed nummerdatakse. **Numeratsioon** paigutatakse lehekülje alla paremale.

1.2 Teksti vormistus

Tekst trükitakse arvutil lehe ühele küljele trükikirjaga **Times New Roman**, kirja suurusega **12**, reavahega **1,5** ja lõiguvahega **12**, värvus **must**. Tekst kujundatakse rööpjoondusega. Taandridu

ei kasutata. Tekstis kasutatavad loetelud on kas nummerdatud või kirjas täpploeteluna. Kahe sõna vahel käib üks tühik. Kirjavahemärkide ette tühikut ei käi, järel käib. Sulgude ja jutumärkide puhul on tühikud väljaspool. Sidekriips seotakse ilma tühikuta sõnaga, mille juurde ta kuulub, mõttekriipsu ümber on tühikud. Eesti keeles on jutumärkide kõige levinum kuju [, „ “]. Lühisõnalised arvud kirjutatakse sõnadega (ühest üheksani, kümme, sada, tuhat), ülejäänud numbritega.

1.2.1 Pealkirjad

Kõik kirjaliku töö iseseisvate osade pealkirjad kirjutatakse läbivalt suurte tähtedega, alapeatükkide ja -punktide pealkirjad kirjutatakse väiketähtedega (v.a suur algustäht), pealkiri paigutatakse lehe vasakusse serva. Peatükkide pealkirjade lõppu kirjavahemärke ei lisata. Alapeatõki pealkirja ette ja järelle jäetakse üks tühi rida, kui alapeatükk ei alga uuel lehelt. Kui alapeatüki pealkirjaga samale leheküljele põhiosas mahub ainult üks rida järgnevat teksti, alustatakse uuel lehelt. Taandrida ei kasutata teksti liigendamiseks.

Pealkiri 1 – kiri Times New Roman, suurus 14, paks, must, suurtähtkiri, vasakjoondusega, reasamm 1,5.

Pealkiri 2 – kiri Times New Roman, suurus 13, paks, must, väiketähtkiri, vasakjoondusega, reasamm 1,5.

Pealkiri 3 – kiri Times New Roman, suurus 12, paks, must, väiketähtkiri, vasakjoondusega, reasamm 1,5.

1.1.2 Tiitelleht

Tiitellehele lisatakse ülevalt alla keskele kooli nimi, töö pealkiri, töö liik (kas uurimistöö või praktiline töö), paremale töö autori ees- ja perekonnanimi, grupi tunnus, juhendaja ees- ja perekonnanimi ning alla keskele töö kaitsmise koht ja aasta.

Tiitellehe elemendid vormindatakse Times New Roman kirjas suurusega 12. Erandiks on töö pealkiri, mis trükitakse suurtähtedes ja vormindatakse Times New Roman kirjas suurusega 16.

1.1.3 Sisukord

Sisukord luuakse automaatse sisukorra lisamise käsu abil lisatud pealkirjalaadide abil. Pealkirjad kantakse sisukorda automaatselt. Sisukorras vormistatakse pealkiri sama kirjastiili ja suurusega kui *Pealkiri 1 laad*, kuid ei aktiveerita seda sisukorra real.

1.1.4 Viitamine

Tekstisisene viitamine ja viitekirjete koostamine allikate loetelus

Vormistamisel juhendume Ameerika Psühholoogide Assotsiatsiooni (APA) viitamise juhistest: Allpool tabelis on esitatud peamiste kirjete näited.

Viitamine tekstis

Tekstis viidatakse kõikidele autoritele, kelle ideid või seisukohti artiklis kirjeldatakse.

Tekstisisene viide peab vastama kirjanduse loetelus esitatud allikale.

Sulgudes teksti sees	Teksti sees ümarsulgudes esitatakse autori(te) perenimi ja teose ilmumise aasta (tsitaadi puhul ka leheküljed või paragrafi number). Viidates samades sulgudes mitmele allikale, esitatakse need tähestikulises järjekorras (arvestatakse esimest autorit). Allikad eraldatakse üksteisest semikooloniga. Näited (Anson & Schwegler, 2005) (Anson & Schwegler, 2005, 24) (Anson & Schwegler 2005, § 4) (Anson & Schwegler 2005; Bergman & Wångby 2014)
----------------------	---

Autoreid on üks või kaks	Kui autoreid on üks või kaks, kirjutatakse perenimed alati välja. Kahe autori puhul ühendatakse tekstis perenimed sidesõnaga <i>ja</i>; sulgudes kasutatakse &-märki. Näited (Toomela, 2014) (Anson & Schwegler, 2005)
Autoreid on kolm kuni viis	Kui autoreid on kolm kuni viis, kirjutatakse esimesel korral välja kõik autorid, edaspidi ainult esimene autor ja lisatakse tekstis lühend <i>jt</i>. Sulgudes kasutatakse lühendit <i>et al.</i> Näited (Schepens, Aeltermann, & Van Keer 2007) Schepens jt (2007) või (Schepens et al. 2007)
Autoreid on rohkem kui viis	Kui autoreid on rohkem kui viis, kirjutatakse juba esimesel korral üksnes esimese autori perenimi ja kasutatakse tekstis lühendit <i>jt</i> ning sulgudes <i>et al.</i> Kõikide autorite nimed kirjutatakse välja kasutatud kirjanduse loetelus. Näited Blom'i jt (2001) (Blom et al. 2001)
Viitamine sama autori mitmele allikale	Viidates sama autori mitmele allikale kirjutatakse autori nimi üks kord ja allikad järjestatakse ajalooliselt. Ilmumisaastad eraldatakse üksteisest komadega. Näide (Biddle 1986, 1998)

Viitamine sama autori sama aasta erinevatele allikatele	Viidates ühe autori erinevatele allikatele, mis on ilmunud samal aastal, eristatakse need, lisades aasta numbri lõppu tähestiku tähed allikate eristamiseks. Näide (Biddle, 1986a) (Biddle, 1986b)
Autor puudub	Kui autor puudub, viidatakse pealkirja järgi. Kui pealkiri on pikk, kirjutatakse sellest välja kaks-kolm esimest sõna. Kasutatud kirjanduse loetelus esitatakse kõik allika ilmumisandmed. Näide (American Psychological Association, 2009)

Kaudviitamine	Viitamist varasemale allikale teise allika kaudu soovitatakse vältida. Kui kaudviitamine on paratamatu, tuleb osutada nii algallikale kui ka sellele allikale, mille kaudu viidatakse. Näide (Lewin, Lippitt, & White, 1939; viidatud Baumrind 1967 j).
Kasutatud allikad Kasutatud kirjanduse loetelus esitatakse kõik allikad, mida on kasutanud ja millele tekstis viidatud.	
Esitamise järjekord	Allikad esitatakse esimeste autorite perenimede tähestikulises järjestuses. Iga kirje sisaldab tavaliselt järgmisi elemente: autori(te) nimi (nimed), allika ilmumise aasta, pealkiri ja kirjastamise andmed. Kui autor puudub, siis on järjestamise aluseks pealkiri.
Artikkel	

Artikkel ajakirjast	Näide Margutti, P., & Drew, P. (2014). Positive evaluation of student answers in classroom instruction. <i>Language and Education</i> , 28(5), 436–458.
Artikkel ajalehest	Näide Heidmets, M. (2013, 6. dets). Uus ajakiri: kes kirjutab, kes loeb? <i>Õpetajate Leht</i> , lk 4.
Raamat	
Teosel on autor	Näide Võgotski, L. (2014). <i>Mõtlemine ja kõne</i> . Tartu: Ilmamaa.
Teosel on koostaja või toimetaja	Näide Kikas, E. (Toim). (2010). <i>Õppimine ja õpetamine esimeses ja teises kooliastmes</i> . Tartu: Ecoprint.
Autor või koostaja puudub	Näide <i>Looduse entsüklopeedia</i> (2013). Tallinn: Varrak.
Ühe autori samal aastal avaldatud raamatud või artiklid	Näited Lyons, J. (1981a). <i>Language and Linguistics</i> . Cambridge: Cambridge University Press. Lyons, J. (1981b). <i>Language, Meaning and Context</i> . London: Fontana.
Peatükk raamatust	Näide Wischmeier, I. (2012). Primary School Teachers' Beliefs about Bilingualism. J. König (Ed.), <i>Teachers' Pedagogical Beliefs</i> (pp. 171–189). Münster: Waxmann Verlag.
Elektrooniline dokument	

Elektroonilise dokumendi puhul peaks kirje sisaldama teksti autorit ja pealkirja, kodulehekülge, selle aadressi ja külastamise kuupäeva.	
Perioodiline väljaanne	Näide Fredrickson, B. L. (2000, March 7). Cultivating positive emotions to optimize health and well-being. <i>Prevention & Treatment</i>, 3, Article 0001a. Külastatud 12.12.2021 aadressil http://journals.apa.org/prevention/volume3/pre0030001a.html
Dokument, autor ja aasta olemas	Näide Hennoste, M. (2013). <i>Eesti keele 3. klassi üleriigilise tasemetöö tulemused 2013</i>. Külastatud 12.12.2021 aadressil http://www.innove.ee/UserFiles/Tasemet%C3%B6%C3%B6d/2013/Eesti%20keel/2_013_aasta_3_klassi_eeesti_keelee_tasemetoot.pdf
Dokument ilma aastata	Näide Sepp, K. (i.a.). Socioemotional selectivity theory and the regulation of emotion in the second half of life. <i>Motivation and Emotion</i>, 27, 103–123. Külastatud 11.11.2022 aadressil https://www.researchgate.net/publication/226836581_Socioemotional_Selectivity_Theory_and_the_Regulation_of_Emotion_in_the_Second_Half_of_Life Aasta kohale kirjutatakse (i.a.), mis tähendab „ilma aastata“.

Dokument ilma autorita mõnest veebiportaalist	Näide viite kohta tekstis (Koolielu, 2021) Kasutatud allikates <i>Koolivägivald</i> (s.a.). Külastatud 12.12.2021 aadressil http://www.koolielu.ee.
---	--

Dokument organisatsiooni vm kodulehelt	Näide viite kohta tekstis (American Psychological Association, 1996) Kasutatud allikates American Psychological Association (1996). <i>How to cite information from the world wide web</i>. Külastatud 12.12.2021 aadressil http://www.apa.org/journals/webref.html
--	---

Kui kasutatav allikas on mõnes muus keeles kui eesti keeles, kirjutatakse autori nimi ja artikli või teose pealkiri originaalkeeles ja originaaltähestikku kasutades, kui see on erinev ladina tähestikust.

Kõik kasutatud allikad esitatakse tähestikulises järjekorras autori perekonnanime järgi.

Raamatu pealkiri on kaldkirjas, kõik muu püstkirjas. Kogumiku puhul on kogumiku pealkiri kaldkirjas, artikli pealkiri püstkirjas. Kogumiku toimetaja puhul märgitakse tema nime taha eestikeelse allika puhul (Toim) ja inglise keele allika puhul (Ed).

Kui viide puudutab tekstis üht lauset, siis märgitakse viide sulgudesse enne lauset lõpetavat punkti. Nt: Esimene viidatud lause (Tamm, 2016, 17).

Kui teksti lõigus käsitletakse algmaterjali mitut mõtet, mis esitatakse mitmes lauses, järgneb sulgudesse paigutatud viide pärast viimast lauset lõpetavat punkti. See tähendab, et tekstisisene ja sulgudes olevate allikate viide kehtib terviklõigu kohta (lõigule). Nt: Esimene viidatud lause. Teine viidatud lause. Kolmas lause ning moodustub omaette lõik. (Tamm, 2016, 11)

2. KIRJALIKE TÖÖDE LIIGID JA NENDE STRUKTUUR

2.1 Ainetöö

Päis	Jalus	Tekstisisene viitamine/kasutatud allikad	Töö liigi iseloomustus
Töö autori nimi, õppeaste, mooduli tähis	Lehekülje-number (mitme-lehelise töö puhul)	Allmärgusena teksti sees või loetelu teksti lõpus	Ainetöö on õppeaine raames tehtav kirjalik töö , milles kasutatakse erialast kirjandust, tehakse järeldusi ja leitakse suunad probleemi lahendamiseks või edasiseks uurimiseks. Ainetöö võib olla teoreetilise probleemi käsitlemine või praktilise probleemi lahendamine ja kirjeldamine. Kõikidele ainetöös kasutatud allikatele tuleb viidata, vastasel juhul on tegu plagiaadiga. Täpsed nõuded teema, mahu, ülesehituse ning hindamiskriteeriumide kohta määrab aineõpetaja. Elektrooniliselt esitatava töö formaadi määrab õpetaja. Töö faili nimi peab sisaldama töö autori nime, õppeastet, mooduli tähist.

2.2 Essee

Päis	Jalus	Töö liigi iseloomustus
Töö autori nimi, õppeaste, mooduli tähis	Leheküljenumber (mitmelehelise töö puhul)	Essee on lühike vabas vormis isikupärane kirjutis , mis käsitleb mingit probleemi või nähtust. Kirjanduse kasutamise ja sellele viitamise ning väidete korrektse tõestamise vajaduse määrab õpetaja. Olulised on loov mõtlemine ja oma põhjendatud arvamus. Elektrooniliselt esitatava töö määrab aineõpetaja.

2.3 Referaat

Tiitelleht	Päis	Jalus	Sisukord	Tekstisisene viitamine/kasutatud allikad	Töö liigi iseloomustus
Töö nimetus ja liik, autori nimi,	Töö autori nimi, mooduli tähis	Lehekülje-number	Sõltub töö mahust	Loetelu teksti lõpus, tekstisisene viitamine	Referaat on teatud probleemi või teema kokkuvõtlik ülevaade , mille koostamisel toetutakse

õppeaste, mooduli tähis					eelkõige kirjandusele ja muudele algallikatele. Referaat ei eelda uudsete seisukohtade väljatöötamist, aga esitada tuleb järeldused ja oma arvamus. Referaadi mahu määrab õpetaja. Elektrooniliselt esitatava töö formaadi määrab õpetaja.
-------------------------	--	--	--	--	--

2.4 Õpilasuurimus

Tiitelleht	Päis	Jalus	Sisu-kord	Tekstisisene viitamine/kasutatud allikad	Töö liigi iseloomustus
Töö nimetus ja liik, autori nimi, õppeaste, mooduli tähis	Töö autori nimi, õppeaste, mooduli tähis	Lehekülje number	Sõltub töö mahust	Loetelu teksti lõpus, tekstisisene viitamine	Õpilasuurimus on juhendaja suunamisel kirjutatav töö, mis sisaldab teoreetilist ülevaadet uuritavast probleemist ning demonstreerib õpilase omandatud teadmisi uuritavast/praktilisest valdkonnast. Tööst peab selgelt tulema välja õpilase oma panus uurimisprobleemi käsitlemisel, uurimismetoodika arendamisel ning uurimistulemuste analüüsimisel ja üldistamisel. Tulemused peavad andma vastuse, kas töös püstitatud eesmärk saavutati ning milliseid konkreetseid tulemusi andis iga lahendust nõudev ülesanne. Valminud tööga tuleb näidata, et õpilane on omandanud vajaliku keelekasutuse ning tööde vormistamise oskused.

2.5 Esitlus

Tiitelleht	Tekstisisene viitamine/ kasutatud kirjandus	Töö liigi iseloomustus
Töö nimetus ja liik, autori nimi, õppeaste, mooduli tähis	Allmärkusena teksti sees, loetelu teksti lõpus	Esitlus on vahend ettekande illustreerimiseks. Siin ei kehti klassikalised kirjalike tööde reeglid, kuigi tegemist on kirjaliku tööga. Tutvu nõuetega lähemalt siin: https://tinyurl.com/slaidiopetus

2.6 E-kiri

Töö liigi iseloomustus
E-kirja ehk meili kirjutamisel (meiliprogrammis) ei kehti klassikalised kirjalike tööde reeglid, kuid tegemist on kirjaliku eneseväljendusega, millel on kindlad reeglid. E-kirja teema reale kirjutatakse neutraalses stiilis kirja sisu kokkuvõttev teema. E-kirja alustatakse pöördumisega (<i>Tere; Lugupeetud õpetaja; Head õpilased</i>). Pöördumise lõppu võib kirjutada hüüumärgi või jätta see koht kirjavahemärgita. Kui on soov nimeliselt pöörduda, kirjutatakse pöördumise ja nime vahele koma (<i>Tere, Mari!</i>). E-kirja lõpuvormeli (<i>Tervitades; Vabandades; Vastust ootama jäädes; Lugupidamisega</i>) järele samuti koma ei kirjutata. Soovlausega (Kõike head! Palju jõudu! Edu! Tuhat tänu!) võib kasutada hüüumärki. Vaata lisaks: Korrektse esitluse koostamise reeglid Uurimistööd

3. TEHISARU KASUTAMINE ÕPPETÖÖS

TI kasutamise põhimõtted

Eetika ja vastutus

TI kasutamine peab olema vastutustundlik, järgides hariduse eetilisi väärtusi, sealhulgas ausust, õiglust ja koostööd. Kõik osalised peavad olema teadlikud oma tegevuse eetilisest tähendusest.

Õpilane kui autor on vastutav TI rakenduse väljundi kasutamise eest. Seda võib teha näiteks sel viisil, et õpilane kasutab vaid soovitatud rakendusi. Tartu Ülikooli soovitused TI kasutamiseks on leiavad [siin](#). Lisaks TÜ poolt soovitatud rakendustele soovitame kasutada ka ChatGPT-d ja Gemini.

Privaatsus ja andmekaitse

Kohtla-Järve Gümnaasiumis kasutatavates TI rakendustes ei ole isikuandmete kasutamine lubatud. Kasutada soovitatakse usaldusväärseid ja läbipaistva andmekasutuspoliitikaga tööriistu, nagu Tartu Ülikooli soovitatud vahendid nt ChatGPT ja Google Gemini (kui neid kasutatakse vastutustundlikult ja ilma isikuandmeid jagamata).

Kokkulepped tehisaru kasutamiseks koolis

- Tehisaru kasutamine on lubatud, kui see toetab õppimist ega asenda iseseisvat mõtlemist.
- Õpilane märgib oma töödes ausalt, kuidas ja milleks ta TI-d kasutas.
- Tehisaru kasutamist hindab õpetaja vastavalt töö iseloomule – lubatud on kasutus, mis aitab mõista ja õppida, mitte plagieerida.
- Kool korraldab juhendavaid töötubasid nii õpilastele kui ka õpetajatele, et tagada teadlik ja eetiline kasutamine.
- Vajadusel ajakohastatakse juhendit vastavalt uutele riiklikele suunistele ja tehnoloogilistele arengutele.

TI kasutamine õppetöös

Õppetöö toetamiseks on õpilasel võimalik tehisaru kasutada järgmiste ülesannete tegemisel:

- iseseisva töö tegemisel, et paluda selgitada mõisteid, küsida tagasisidet, esitada endale kontrollküsimusi;
- ajurünnaku abilisena;
- teksti toimetamisel ja tõlkimisel;
- kriitilise mõtlemise arendamisel, hinnates tekstiroboti väljundit;
- mahukast materjalist esmase ülevaate saamiseks.

Kokkulepped tehisaru kasutamiseks õppetöös

Õpilased võivad TI kasutada õppimise ja loovuse toetamiseks järgmistel viisidel:

- Mõistete selgitamiseks, enesekontrolliks ja tagasiside saamiseks.
- Ideede genereerimiseks ja ajurünnakuks.
- Teksti toimetamiseks ja tõlkimiseks.
- Kriitilise mõtlemise arendamiseks, hinnates TI väljundite täpsust ja usaldusväärsust.
- Materjalide kokkuvõtete ja analüüside loomiseks (esialgse ülevaate saamiseks).
- Uurimis- ja praktiliste tööde koostamisel, näiteks:
 - o andmete analüüsimiseks ja tulemuste visualiseerimiseks;
 - o allikate leidmiseks ja nende võrdlemiseks;
 - o tekstide ülesehituse kavandamiseks.

Õpilane peab oskama kirjeldada, millistes etappides ja milleks ta TI-d kasutas.

See on osa digipädevuse ja akadeemilise aususe hindamisest.

Tehisaru kasutamine kirjalike tööde vormistamisel

Kirjalike tööde (nt referaat, uurimistöö, essee) puhul kehtivad järgmised reeglid:

- Tehisaru kasutamine peab olema läbipaistev.
Õpilane peab töös selgelt märku andma, kui ta on kasutanud TI abi.
- Töö lõppu lisatakse vastav märge, näiteks:

Töö koostamisel kasutasin tehisaru (nt ChatGPT, OpenAI, 2025), et täiendada teksti ja saada selgitusi uurimisteema kohta.

- Kui TI abil on loodud konkreetne lõik või tabel, tuleb see eristada ja varustada viitega, näiteks:

(ChatGPT, OpenAI, 2025)

- Kui TI-d kasutati ainult tehnilise abina (nt õigekirja kontroll, tõlkimine), piisab lühikesest märkest töö lõpus:

Töös kasutati tehisaru tehnilist tuge teksti keeleliseks korrigeerimiseks.

Viitamine tehisarule kirjalikus tekstis

Tehisaru viitamine põhineb samadel põhimõtetel nagu muude allikate kasutamine.

Tartu Ülikooli soovitusel kasutatakse APA-stiilis viidet järgmiselt:

Tekstisisene viide:

(ChatGPT, OpenAI, 2025)

Kirjandusloendis:

OpenAI. (2025). *ChatGPT (GPT-5)* [suur keelemudel]. OpenAI. <https://chat.openai.com/>

Kui on kasutatud konkreetset vestlust, võib lisada ka kuupäeva:

OpenAI. (2025, 17. oktoober). *Vastus küsimusele tehisaru kasutamise juhendi täiendamise kohta ChatGPT keskkonnas.* <https://chat.openai.com/>